

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา บาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) โดยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นพระสังฆาธิการ ในจังหวัดกระบี่ กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๙๒ คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ/ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบเอฟ (F-test) และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ส่วนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) การสังเคราะห์ข้อมูล (Content synthesis) การตีความ สรุปและนำเสนอด้วยการบรรยาย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่

ผลการวิจัยสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ จากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ส่วนใหญ่ มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๔๕ มีพรรษา ๑ - ๑๐ พรรษา และ ๑๑ - ๒๐ เท่ากันที่จำนวน ๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕๕ ไม่มีจุติเปรียญธรรม จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๗๗ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๗๓ เป็นเจ้าอาวาส จำนวน ๔๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๕ มีประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน ระหว่าง ๑-๕ ปี จำนวน ๔๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๔๑

ผลการวิจัยสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ สรุปผลได้ดังนี้

คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ มีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีคะแนนมากอันดับ ๑ คือ ด้านหลักสูตร รองลงมา คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ส่วนด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละด้านสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๑. ด้านหลักสูตร คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีหลักสูตรที่หลากหลาย ครอบคลุม ขอบข่ายเนื้อหาของแม่กองบาลีสนามหลวง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ข้อมีการพัฒนาหลักสูตรที่เอื้อต่อเทคโนโลยีสารสนเทศในสมัยปัจจุบัน ส่วนข้อหนังสือแบบเรียนภาษาบาลีได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อมีการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ข้อมีการมีการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และข้อมีบันทึกหลังการสอนเพื่อปรับปรุงการสอน ส่วนข้อมีการสนับสนุนค่าพาหนะเพื่อการเดินทางไปเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อมีสื่อการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อมีการใช้สื่อการสอนตามสภาพจริงของเนื้อหาที่สอน ส่วนข้อมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและมีคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาอันดับ คือ ข้อมีการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ฆาติการมีส่วนร่วมในกิจการการเรียนการสอน ส่วนข้อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

๕. การวัดและประเมินผล คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับ น้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อนำผลการประเมินการเรียนการสอนไปปรับปรุง การเรียนเพื่อเตรียมตัวสอบสนามหลวง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อมีส่วนร่วมในการกำหนด วิธีการวัดและประเมินผล ส่วนข้อมีการวัดผลและประเมินผลภายในระดับสำนักเรียนก่อนแล้ว จึงส่งเข้าสอบสนามหลวงต่อไป มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

๕.๑.๒ ผลการศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติ ธรรม แผนกบาลีของ คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่

การศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ คณะสงฆ์ที่มีอายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาบาลี วุฒิการศึกษาสามัญ ตำแหน่งในปัจจุบัน ประสบการณ์ในตำแหน่งในปัจจุบันต่างกันสรุปผลการ เปรียบเทียบได้ดังนี้

๑. อายุ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีอายุต่างกัน พบว่า โดยรวมและรายด้าน การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียน การสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒. จำนวนพรรษา สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไป ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ . ๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. วุฒิการศึกษาบาลี สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะ สงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน พบว่า โดยรวมและรายด้าน ทั้งด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัด และประเมินผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัด และประเมินผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน พบว่า โดยรวมและรายด้าน ทั้งด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕. ตำแหน่งในปัจจุบันต่างกัน สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีตำแหน่งในปัจจุบันต่างกัน พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีตำแหน่งในปัจจุบันต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕. ประสบการณ์ในตำแหน่งในปัจจุบัน สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งในปัจจุบันต่างกัน พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งในปัจจุบันต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓ ผลการศึกษาแนวทางส่งเสริมปัจจัยการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่

๑. ด้านหลักสูตร หลักสูตรเป็นไปตามที่แม่กองบาลีกำหนด ยังคงขาดแต่ผู้เรียนที่แตกฉาน และการเอาใจใส่จากเจ้าคณะต่างๆ เพราะผลสัมฤทธิ์ต้องใช้เวลาการศึกษาบาลีเป็นหลักสูตรที่เป็นเฉพาะภาษา ค่อนข้างยากที่จะเรียนรู้ได้ง่าย โดยทั่วไป ดังนั้น หลักสูตรที่มีอยู่ทุกวันนี้ บางแห่งบางสำนัก จะจัดรวบรวมขึ้นมา หรือประยุกต์ใหม่ให้รอบรัดและง่ายขึ้นกว่าหลักสูตรเก่า คณะสงฆ์ควรจัดทำหรือทุ่มเทจัดรวบรวมหลักสูตรให้มีความน่าศึกษา รวบรัด เข้าใจง่ายกว่าเก่าเช่นกัน และควรให้การอุปถัมภ์การศึกษาหลักสูตรให้มากยิ่งขึ้น

๒. ด้านการจัดการเรียนการสอนขาดแคลนนักเรียน และอาจารย์ผู้สอน และการจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นความเข้าใจด้านภาษา อีกทั้งยังต้องเรียนอีกหลายวิชาควรจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะกับบริบทของวัดและผู้เรียนการเรียนการสอน ควรส่งเสริม หรือรณรงค์ให้พระภิกษุที่มีพลังหรือความสามารถเป็นเบื้องต้น เพื่อให้คนเหล่านั้นได้เป็นกำลังในการเรียนการสอนต่อไป ควรจะให้การส่งเสริมให้เป็นสำนักบาลีส่วนกลางของจังหวัด เพื่อความเป็นปึกแผ่นและสะดวกต่อการทำการเรียนการสอน

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอนสื่อต่าง ๆ มีอยู่มากมาย เพียงแต่การเรียนการสอนยังคงใช้วิธีเดิม ๆ เหตุเพราะผู้สอนและผู้เรียนเข้าถึงอุปกรณ์เหล่านั้น เพื่อนำสื่อที่มีอยู่มากมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการเรียนการสอนปัจจุบันมีความทันสมัยมากกว่าอดีตมาก และสามารถให้ผู้เรียนเข้าถึงง่าย เพราะฉะนั้น เมื่อมีผู้เรียนที่ตั้งใจ และมีความสามารถในการเรียนคณะสงฆ์ ควรจะนำเอาสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ยังคงเป็นการฝึกแปลฝึกตอบปัญหา อันเป็นกิจกรรมส่งเสริมทักษะเพราะสามารถนำมาสนทนากัน เพื่อเสริมทักษะในการจัดกิจกรรม เช่น การอบรมบาลีก่อนสอบก็เป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์ควรให้การส่งเสริม และการจัดกิจกรรมส่งเสริมสำหรับผู้เรียนและเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นแรงจูงใจให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาในการภายหลัง ก็เห็นคุณค่าของการเรียน การสอนวิชาบาลีให้มากขึ้น เรียกว่าเป็นการปลูกฝังศรัทธาให้กับผู้ที่มาเรียนต่อไป

๕. ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้มีการวัดผลการเรียนรู้ ในระดับสนามสอบของสำนักเรียนอันเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อสู่การสอบอันเป็นการประเมินผลอย่างแท้จริงของแม่กองบาลีสนามหลวง ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดการวัดผลและการประเมินผลนั้น มีการประเมินผลมาจากส่วนกลางของการศึกษา คือ แม่กองสนามหลวงเป็นเกณฑ์สำคัญอย่างหนึ่ง ผู้เรียนนั้นมีความรู้ ความเข้าใจในหลักบาลีเพียงใด ก็สามารถจะตรวจสอบได้เป็นเบื้องต้น ถึงผู้เรียนจะไม่สามารถสอบผ่านเกณฑ์ ตามการวัดผลของสำนักงานแม่กองบาลี แต่ก็สามารถประเมินได้จากผู้เรียน ซึ่งให้มีความสามารถและนำมาวิเคราะห์วิจารณ์ และรู้พื้นฐานของศัพท์ และมีความชัดเจนในภาษา เช่น การอ่าน การแปลเบื้องต้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่”สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๒.๑ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่

จากการศึกษาวิจัย **สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่** คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ มีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลางสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาธีรสุข ธรรมสาร (อุปไชย)** ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียน วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษา ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นภมณฑล ลิขหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒” ผลการวิจัย พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล เกณฑ์การวัดและประเมินผล มักวัดความจำมากกว่าความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานและกฎเกณฑ์แน่นอนความยากง่ายของข้อสอบยากเกินไปขาดการทดสอบความยากง่าย ควรมีการทดสอบความยากง่ายของข้อสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกด้านซึ่งได้อภิปรายผลดังนี้

๑. ด้านหลักสูตร มีหลักสูตรที่หลากหลาย ครอบคลุมขอบข่ายเนื้อหาของแม่กองบาลีสนามหลวง มีการพัฒนาหลักสูตรที่เอื้อต่อเทคโนโลยีสารสนเทศในสมัยปัจจุบัน ส่วนเนื้อหาการเรียนแต่ละระดับชั้นเหมาะสมกับผู้เรียน มีการจัดทำแผนการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้ทันกับยุคสมัยและหนังสือแบบเรียนภาษาบาลี ได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นพพล สายทอง** ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนของสำนักเรียนบาลีวัดดาวดึงษาราม กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษา พบว่า โดยรวมทุก ๆ ด้านนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ ๔.๑๓ เมื่อแยกตามด้านแล้ว พบว่า ด้านครูผู้สอนนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ด้านอาคารสถานที่ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง และด้านหลักสูตรนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเรียนการสอน มีการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ปัจจุบัน มีบันทึกหลังการสอนเพื่อปรับปรุงการสอน และมีการสนับสนุนค่าพาหนะเพื่อการเดินทางไปเรียนอยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระนิมิตก ลีนดอกแก้ว** ได้ศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน

พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดนครสวรรค์” พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับ ปานกลาง

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน มีสื่อการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย มีการใช้สื่อการสอนตามสภาพจริงของเนื้อหาที่สอน มีการใช้สื่อประเภทบุคคลสำคัญประกอบการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลางซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาอุดร อุดตโร (มากติ)** ได้ทำวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาศาสนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร” พบว่า พระภิกษุสามเณรมีแรงจูงใจต่อการศึกษาศาสนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านครูผู้สอนและด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอาคารสถานที่และด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง และมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และมีคุณภาพ อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาธีรสุข ธมมสาโร(อุปไชย)** ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารครูผู้สอนและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการจัดการศึกษา ดังนั้นปัญหาอุปสรรคด้านสื่อการเรียนการสอน คือ สื่อที่ทันสมัยมีไม่เพียงพอ สื่อที่มีอยู่ขาดคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์สามเณรมีส่วนร่วมในกิจการการเรียนการสอน มีการเชิญวิทยากรภายนอกมาสอนเพื่อเตรียมตัวสอบเป็นประจำทุกปี มีการจัดบรรยายภาคที่ส่งเสริมการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบัณฑิต ปณฺธิเมธี** ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร” พบว่าการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ใน ๕ ด้าน คือ ด้านสภาพทั่วไปของนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการสอบและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ที่ระดับปานกลาง กล่าวคือ มีสภาพการบริหารจัดการที่พอใช้ค่อนข้างดี โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๗ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาธีรสุข ธมมสาโร(อุปไชย)** ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามเขตบางกอกใหญ่กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าปัญหาอุปสรรค

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีน้อยเกินไปขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนมา

๕. การวัดและประเมินผล มีการนำผลการประเมินการเรียนการสอนไปปรับปรุงการเรียนเพื่อเตรียมตัวสอบสนามหลวงมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล มีเนื้อหาการวัดผลการเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรการสอบในสนามหลวง มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และมีการวัดผลและประเมินผลภายในระดับสำนักเรียนก่อน แล้วจึงส่งเข้าสอบสนามหลวงต่อไป อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาธีรสุข ธมฺมสาโร (อุบไซ)** ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าปัญหาอุปสรรค ด้านการวัดผลและประเมินผล คือ เวลาในการเตรียมตัวเพื่อวัดผลประจำเดือนน้อยเกินไป การวัดผลเน้นความจำเป็นหลัก และขาดการบันทึกข้อมูลที่เป็นระบบ

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ จำแนกตามสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ไม่แตกต่างกัน ทางสถิติจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าคณะสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากถึงแม้จะมีอายุต่างกันในแต่ละช่วง แต่มีแนวคิดที่จะจัดการศึกษาบาลีของคณะสงฆ์ไปในทิศทางเดียวกัน อายุจึงไม่มีความแตกต่างกันในด้านความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี (ทองดา)** ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารงานวิชาการ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดีเด่น กรุงเทพมหานคร” ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดีเด่น กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีปัจจัยพื้นฐานต่างกันจำแนกตามตำแหน่ง พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางโลก โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๑

๒. พรรษา แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของ คณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านหลักสูตร โดยรวม พบว่า ด้านสื่อการเรียนการ

^๑ พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี , “การบริหารงานวิชาการสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดีเด่น กรุงเทพมหานคร ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่ด้านการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอุดร อุตโตโร (มากดี) ได้ศึกษาวิจัย “เรื่องแรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร” พบว่า พระภิกษุสามเณรมีแรงจูงใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านครูผู้สอน และด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอาคารสถานที่และด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ พรรษา/ปี วิชยฐานะทางโลก และวิชยฐานะทางธรรม ต่างกัน มีแรงจูงใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๒

๓. วุฒิการศึกษาบาลี แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ โดยรวม และรายด้าน ทั้งด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวุฒิการศึกษาของพระสังฆาธิการนั้น ถึงแม้จะจบ น.ธ.เอก หรือ จบ ป.ธ.๙ แต่เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ก็ต้องทำตามนโยบายของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่ที่มอบนโยบายให้ดำเนินการ วุฒิการศึกษาบาลี จึงไม่มีส่วนในการความแตกต่างทางความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนิมิต กลิ่นดอกแก้ว ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการ เรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ”พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนัก ศาสนศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับปานกลาง สภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษา

^๒ พระมหาอุดร อุตโตโร (มากดี), “แรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการ จัดการศึกษา : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ใน จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามสภาพการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามวุฒิการศึกษา สูงสุดแผนกบาลี ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน^๓

๔. วุฒิกศศึกษาสามัญ แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ โดยรวม และรายด้าน ทั้งด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าวุฒิกศศึกษาสามัญนั้น ไม่มีผลต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ เพราะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์นั้น จะมีการจัดการศึกษาในรูปแบบเฉพาะ วุฒิกศศึกษาสามัญจึงไม่มีความแตกต่างทางความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี (ทองดาษ) ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารงานวิชาการ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดีเด่น กรุงเทพมหานคร” ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดีเด่น กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีปัจจัยพื้นฐานต่างกันจำแนกตามตำแหน่ง พรรษา วุฒิกศศึกษาทางธรรม และวุฒิกศศึกษาทางโลก โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๔

๕. ตำแหน่งในปัจจุบันแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ โดยรวม และรายด้าน ทั้งด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าตำแหน่งในปัจจุบันของคณะสงฆ์ไม่มีผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เพราะทุกตำแหน่งต้องรับนโยบายการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีจากคณะสงฆ์ที่มีตำแหน่งสูงกว่า จึงต้องจัดการศึกษาบาลีไปตามนโยบายที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเมธี ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม

^๓ พระนิมิต กลิ่นดอกแก้ว, “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษา จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

^๔ พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี, “การบริหารงานวิชาการสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดีเด่น กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

แผนกบาลี กรุงเทพมหานคร” พบว่า สภาพปัญหาของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรที่ไม่ยืดหยุ่น การสอบและการ ประเมินผล รวมทั้งปัญหาการขาดการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ ครูผู้สอน ขาดเทคนิควิธีการสอน และการขาดนักเรียนที่สนใจศึกษาอย่างจริงจัง เป็นต้น การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนก บาลี ใน ๕ ด้าน คือ ด้านสภาพทั่วไปของนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการสอบและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ที่ระดับปานกลาง กล่าวคือ มีสภาพการบริหารจัดการที่พอใช้ค่อนข้างดี โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๗ จากระบบ ๕ คะแนน การเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ ผู้บริหารอาจารย์ใหญ่ และครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในด้านสภาพทั่วไปของนักเรียน และด้านการสอบและประเมินผล ส่วนด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านสื่อการ เรียนการสอน พบว่าไม่แตกต่างกัน^๕

๖. ประสพการณ์ในตำแหน่งในปัจจุบัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีประสพการณ์ในตำแหน่ง ในปัจจุบันต่างกัน พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ที่มีประสพการณ์ในตำแหน่งในปัจจุบันต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งหน้าที่ในระดับสูงยอม ได้รับมอบหมายในหน้าที่รับผิดชอบที่มากกว่า ทำให้มีความรู้ความเข้าใจที่มากกว่าและมีความเห็นที่ แตกต่างจากพระสังฆาธิการในระดับที่ต่างลงมา ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของ สำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับ ด้านการวัดผลและประเมินผล มีระดับ การปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน และลำดับสุดท้ายคือ ด้านการ บริหารหลักสูตร ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จำแนกตามสถานภาพของอาจารย์แตกต่างกัน ได้แก่ อายุ วิชยฐานะทางโลก วิชยฐานะ

^๕ พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี , “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑

ทางธรรม ประสบการณ์ในการสอน และการจัดชั้นที่สอน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติการดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน^๖

๕.๒.๓ แนวทางส่งเสริมการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่

๑. **ด้านหลักสูตร** หลักสูตรเป็นไปตามที่แม่กองบาลีกำหนด ยังคงขาดแต่ผู้เรียนที่แตกฉาน และการเอาใจใส่จากเจ้าคณะต่าง ๆ เพราะผลสัมฤทธิ์ต้องใช้เวลากการศึกษาบาลีเป็นหลักสูตรที่เป็นเฉพาะภาษา ค่อนข้างยากที่จะเรียนรู้ได้ง่าย โดยทั่วไป ดังนั้น หลักสูตรที่มีอยู่ทุกวันนี้ บางแห่งบางสำนัก จะจัดรวบรวมขึ้นมา หรือประยุกต์ใหม่ให้รอบรัดและง่ายขึ้นกว่าหลักสูตรเก่า คณะสงฆ์ควรจัดทำหรือทู่่มเหตุจัดรวบรวมหลักสูตรให้มีความน่าศึกษา รวบรวม เข้าใจง่ายกว่าเก่าเช่นกัน และควรให้การอุปถัมภ์การศึกษาหลักสูตรให้มากยิ่งขึ้น

๒. **ด้านการจัดการเรียนการสอน** ขาดแคลนนักเรียน และอาจารย์ผู้สอน และการจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นความเข้าใจด้านภาษา อีกทั้งยังต้องเรียนอีกหลายวิชาควรจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะกับบริบทของวัดและผู้เรียนการเรียนการสอน ควรส่งเสริม หรือรณรงค์ให้พระภิกษุที่มีพลังหรือความสามารถเป็นเบื้องต้น เพื่อให้คนเหล่านี้จะได้เป็นกำลังในการเรียนการสอนต่อไปควรจะให้ส่งเสริมให้เป็นสำนักบาลีส่วนกลางของจังหวัด เพื่อความเป็นปึกแผ่น และสะดวกต่อการทำการเรียนการสอน

๓. **ด้านสื่อการเรียนการสอน** สื่อต่าง ๆ มีอยู่มากมาย เพียงแต่การเรียนการสอนยังคงใช้วิธีเดิม ๆ เหตุเพราะผู้สอนและผู้เรียนเข้าไม่ถึงอุปกรณ์เหล่านั้น เพื่อนำสื่อที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการสื่อการเรียนการสอนปัจจุบันมีความทันสมัยมากกว่าอดีตมาก และสามารถให้ผู้เรียนเข้าถึงง่าย เพราะฉะนั้น เมื่อมีผู้เรียนที่ตั้งใจ และมีความสามารถในการเรียนคณะสงฆ์ควรจะนำเอาสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

๔. **ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน** กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ยังคงเป็นการฝึกแปลฝึกตอบปัญหา อันเป็นกิจกรรมส่งเสริมทักษะเพราะสามารถนำมาสนทนากัน เพื่อเสริมทักษะในการจัดกิจกรรม เช่น การอบรมบาลีก่อนสอบก็เป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์

^๖ พระมหาบุญชัย ปภสสรเมธี (จูแวน), “ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.**, (การบริหารการศึกษา : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๔.

ควรให้การส่งเสริม และการจัดกิจกรรมส่งเสริมสำหรับผู้เรียนและเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นแรงจูงใจให้ผู้ที่จะเข้ามาศึกษาในการภายหลัง ก็เห็นคุณค่าของการเรียน การสอนวิชาบาลีให้มากขึ้น เรียกว่าเป็นการปลูกฝังศรัทธาให้กับผู้ที่จะมาเรียนต่อไป

๕.ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ มีการวัดผลการเรียนรู้ ในระดับสนามสอบของสำนักเรียนอันเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อสู่การสอบอันเป็นการประเมินผลอย่างแท้จริงของแม่กองบาลีสนามหลวง ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดการวัดผลและการประเมินผลนั้น มีการประเมินผลมาจากส่วนกลางของการศึกษา คือ แม่กองสนามหลวงเป็นเกณฑ์สำคัญอย่างหนึ่ง ผู้เรียนนั้นมีความรู้ ความเข้าใจในหลักบาลีเพียงใด ก็สามารถจะตรวจสอบได้เป็นเบื้องต้น ถึงผู้เรียนจะไม่สามารถสอบผ่านเกณฑ์ ตามการวัดผลของสำนักงานแม่กองบาลี แต่ก็สามารถประเมินได้จากผู้เรียน ซึ่งให้มีความสามารถรู้และนำมาวิเคราะห์วิจารณ์ และรู้พื้นฐานของศัพท์ และมีความชัดเจนในภาษา เช่น การอ่าน การแปลเบื้องต้น

๕.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๑. การจัดการศึกษาบาลีของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นการจัดการศึกษาที่เป็นหลักสูตรเฉพาะ มีกองบาลีสนามหลวงเป็นผู้กำหนดหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา

๒. การจัดการศึกษาบาลีของคณะสงฆ์กระบี่ ยังต้องมีการรณรงค์และส่งเสริมเป็นอันมาก เพราะคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่อีกจำนวนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาบาลีตามหลักสูตรแม่กองบาลีสนามหลวง

๓. ในการจัดการการศึกษบาลีนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ผู้สอนที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความแตกฉานในภาษาบาลี เพื่อที่จะสอนนักเรียนให้เข้าใจและไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเล่าเรียนภาษาบาลี

๔. นักเรียนที่จะเรียนภาษาบาลีให้ได้ประสิทธิภาพนั้น ต้องเป็นผู้ที่สนใจมีความขยันอดทน เอาใจใส่ในการเล่าเรียนการศึกษบาลีจริง ๆ เพราะการศึกษภาษาบาลีนั้นเป็นหลักสูตรที่เน้นการท่องจำมากเป็นพิเศษ จึงต้องมีความขยันและอดทนมากเป็นพิเศษด้วย

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. กรมการศาสนาควรกำหนดนโยบาย และเป้าหมายในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตลอดจนวางแนวปฏิบัติให้กับทุกสำนักเรียนอย่างชัดเจน

๒. กรมการศาสนาควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๓. คณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ควรมีสำนักรับเรียนกลางของคณะสงฆ์จังหวัด

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับปัจจุบัน

๒. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๓. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการศึกษบาลีของคณะสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ